

Nana, litna muorra

VAHVA, LEMPEÄ PUU

Nana, litna muorra -minitaidekaapin sointuva, runollinenkin nimi tarkoittaa vahvaa, lempeää puuta. Miltä sellainen puu tuntuu? Missä sen ääni soi? Kuinka uskaltaa olla vahva ja lempeä, koskettaa ja tulla kosketetuksi?

Nana, litna muorra kuvastaa luontoyhteyttä, ihmisen luontaista tarvetta koskettamiseen ja tunteiden ilmaisuun sekä pohdintaa kodista ja sydämen paikasta. Nimen takana on taiteilija **Jouni S. Laiti**, joka suunnitteli minitaidekaapin kokonaisuuden ja toteutti sen taideteokset. Teosten inspiroimana rap-artisti **Yungmiqu** eli **Mihkku Laiti** loi musiikin, joka on kuunneltavissa QR-koodin kautta.

Saamelaisen nykytaiteen suurnäyttely *Eanangiella – Maan kieli* valtasi Oulun taidemuseon näyttelysalit alkuvuodesta 2026. Samaan aikaan *Nana, litna muorra* -minitaidekaappi valmistui Oulussa ja Inarissa, ja se kiertää alakouluissa osana Oulun museo- ja tiedekeskuksen alueellista vastuumuseotyötä.

Nana, litna muorra -miniduodjeskáhpe čuoddjilis, poehtalaš namma sáhttá govvidit muora luonddu konkrehtalaččat, muhto maiddái symbolalaččat. Mo dakkár muorra dovdo? Gos dan jietna čuodjá? Mo duostá leat nanus ja linis, guoskat ja šaddat guoskkahuvvot?

Nana, litna muorra govvida olbmo oktavuodá lundui, su lunddolaš dárbbu guoskkahit ja ovdanbuktit dovdduidis, sihke suokkardallama ruovttu ja váimmu orrunsajis. Nama duohken lea dáiddár **Jouni S. Laiti**, guhte plánii miniduodjeskáhpe ollisvuodá ja ollašuhtii dasa laktáseaddji dujiid. Ráp-artisti **Yungmiqu** nappo **Mihkku Laiti** gávnnai inspirašuvnna ollisvuodas ja ráhkadii dasa musihka, man sáhttá guldalit QR-koda bokte.

Dálááigge sámedáidaga stuorračájáhus *Eanangiella* devddii Oulu dáiddamusea čájáhussáliid álgojagis 2026. Seamma áiggiid *Nana, litna muorra* -miniduodjeskáhppe gárvánii Oulus ja Anáris, ja dan luoikan vuolleskuvllaide gullá Oulu museo- ja dieđaguovddáža guovllulaš vástumuseabargui.

Davvisámegiela rávagihppaga sáhttá viežžat Oulu dáiddamusea neahttasiiduin.

Oulussa huhtikuussa 2026
Tuija Visuri, Oulun taidemuseon vastuumuseotutkija

Oulus cuorománus 2026
Tuija Visuri, Oulu dáiddamusea vástumuseadutkie

Nana, litna muorra -minitaidekaapi čyeijee, tivtâláš nommâ uáivild noonâ, linnâ muorâ. Magarin taggaar muorâ tobdo? Kost ton jienâ čuájá? Maht tuostâđ lede nanos já lines, kuoskättid já kuoskättud?

Nana, litna muorra kovvee luándukoskávuodâ, ulmuu luándulii táárbu kuoskâtmân já tobdoi čäittimân sehe suogârdállâm pääihist já vááimu saajeest. Noomâ tyehin lii taaidâr **Jouni S. Laiti**, kote vuávái minitaidekaapi ubâlášvuodâ já olášutij ton taaidâtuojijd. Tuojij inspiraatiost ráp-taaidâr **Yungmiqu** adai **Mihkku Laiti** raahitij muusik, mon puáhtá kuldâlid QR-koodi peht.

Sämmilii tááláštaiduu stuorrâ čáitáldâh *Eennâm kielâ* vâldidij Oulu taaidâmuseo čáitáldâhsalijd algáivveest 2026. Siämmást *Nana, litna muorra* valmâštui Oulust já Anarist, já tot jotá vyeliškoovlân Oulu museo- já tiedâkuávdáá kuávlulii ovdâsvástádâsmuseopargo uassin.

Taat ravâvihko lii luodimnáál nuorttâláškielân Oulu taaidâmuseo viermisiiđoin.

Oulust cuánuimáánust 2026
Tuija Visuri, Oulu taaidâmuseo ovdâsvástádâsmuseototkee

Nana, litna muorra -miničäppös-škaapp čuđjji, joba tiivtnallšem nõmm miârkkšââvv nân, tee'mes muor. Mâkmen nâkam muorr tâbđdai? Ko'st tön jiõnn čuâjj? Mä'htt tuástt lee'd nân da tee'mes, kuoskted da šõddâd kuosktum?

Nana, litna muorra suei'mkrâstt luâttohtvuod, oummu luâđlaž taarb kuosktumša da tobddji õlmmumša di tu'mmstõõllmõõžž põortâst da vääim pääi'kest. Nõõm tue'kken lij čäppösneš **Jouni S. Laiti**, kââ'tt plaanii miničäppös-škaapp obbvuođ da tuejjii tön čäppõstuâjaid. Čäppõstuâjai inspirâ'stem rap-artistt **Yungmiqu** le'be **Mihkku Laiti** tuejjii musiikk, kââ'tt lij kuvddlemnalla QR-kood pääi'k.

Sää'm ânn'jõžčäppõõžž jõnnčuâjtõs *Jânnamkiõll* va'lddji Oulu čäppõsmuseo čuâjtõslõõnjid alggee'jjest 2026. Seamma ääi'j *Nana, litna muorra* -miničäppös-škaapp valmštõõvi Oulust da Aanrest, da tõt jââtt vue'llškooulin Oulu museo- da tiõđkõõškõõžž vooudlaž vasttõsmuseotuâj vue'ssen.

Tât vuä'ppõsvihkk lij laaddâmnalla nuorttsää'mkiõ'lle Oulu čäppõsmuseo ne'ttseeidain.

Oulust njuhččmannust 2026
Tuija Visuri, Oulu čäppõsmuseo vasttõsmuseotu'tkkeei

Mikä minitaidekaappi?

Saamelaisen taiteen minitaidekaappi on Oulun taidemuseon tuottama sekä Jouni S. Laitin ja Mihkku Laitin toteuttama kokonaistaideteos, joka on suunnattu alakoulujen käyttöön.

Luethan tämän vihkon ennen kuin tutustut minitaidekaappiin ryhmän kanssa. Vihko sisältää ohjeet kaapin esillepanosta ja siihen tutustumisesta.

Varaa minitaidekaapille riittävästi tilaa. Kaapin korkeus on 32,5 cm, syvyys 29,5 cm ja leveys ovet suljettuna 42 cm ja ovet auki 84 cm.

Apua tarvittessasi tai mahdollisista puutteista ilmoittaaksesi ota yhteyttä: tuija.visuri@ouka.fi, 044 703 7453

Mitä tämä vihko sisältää?

Käsissäsi oleva vihko on minitaidekaapin käyttöohje. Löydät siitä tietoa teoksista ja taiteilijoista sekä tehtäviä ja toimintaideoita minitaidekaapin tarkastelemiseen.

Tehtävät ovat ehdotuksia teosten tarkasteluun yhdessä lasten kanssa. Ne houkuttelevat keskusteluihin ja omiin taidekokeiluihin. Tehtäviä voi soveltaa ryhmälle sopivaksi ja valita niistä mieluisimmat. Tunnistat tehtävät sinisestä ja oranssista pystyviivasta.

Vihkon lopusta löydät Saamelaismuseum Siidan tiedollisen tekstin *Entiset elävät meissä*. Siinä kerrotaan saamelaisista, saamelaisesta kulttuurista, Saamenmaasta ja saamen kielistä.

Vihko on ladattavissa pohjois-, inarin- ja koltansaameksi Oulun taidemuseon verkkosivuilta. Löydät QR-koodit käännösversioihin tästä vihkosta.

Minitaidekaappiin kuuluu:

- Kaksi avattavaa ovea.
- Oveissa vasemmalla on **materiaalinäytteitä** poronsarvesta ja koivunpahkasta. Ethän koske niihin.
- Oveissa oikealla on **QR-koodi Yungmiqun Vuorddán-kappaleeseen**. Voit ottaa älylaitteella kuvan koodista ja kuunnella kappaleen avautuvan linkin kautta. Valitse, kuunteletko kappaleen verkkoselaimessa vai Dropboxin sovelluksessa. Verkkoselain ei vaadi kirjautumista tai sovelluksen lataamista.
- Yksi pystyvetolaatikko, jossa on **risku** eli rintakoru. Laatikon toisella puolella on valokuva riskusta taiteilija Kirsi Máret Palton käytössä.
- Kolme vetolaatikkoa, joissa kussakin on yksi teos: **kuksa**, **kosketeltava pahka** ja **sulkaapuukko**.
- **Poronsarvipalapeli** pakattuna kuljetuslaatikon ylimpään suojamuoviin.

Minitaidekaapin käyttöohjeet

Kaapin ja laatikoiden käsittely on aikuisen tehtävä. Käsittelethän minitaidekaappia varoen. Taideteokset ovat hauraita eikä niihin saa koskea – poikkeuksena sileä pahka, jota saa silittää sievästi.

Aseta minitaidekaappi pöydälle tai korokkeelle. Tarkastelkaa kaappia kokonaisuudessaan ennen kuin avaatte ovet tai alatte tarkastella laatikoihin kätkeytyviä teoksia. Koska kaappi on pieni, sitä pitää tarkastella läheltä. Teoslaatikot voi vetää ulos kaapista esimerkiksi pöydälle. Käytä vetimiä ja nosta laatikko aina sen puuosista.

Varmistakaa käytön jälkeen, että kaikki osat ovat omilla paikoillaan valmiina seuraaville käyttäjille.

Minitaidekaapin taiteilijat

Jouni S. Laiti

Jouni S. Laiti (s. 1965) on Utsjoelta kotoisin oleva taiteilija, joka asuu ja työskentelee Inarissa. Hän on taustaltaan duojär eli saamenkäsityöntekijä. Laiti on viettänyt suuren osan aikuiselämästään poronhoidon parissa, liikkunut luonnossa, kalastanut ja marjastanut. Laitin taiteessa kohtaavat perinteisen saamelaisen elämäntavan ja nyky-yhteiskunnan erilaiset arvot.

Laiti ammentaa taiteellisessa työskentelyssään omia kokemuksiaan muuttuvasta ympäristöstä ja havaintoja ihmisenä olemisesta tässä

ajassa. Hänen taiteensa estetiikka ja menetelmät pohjautuvat duodjiin eli saamelaiseen käsityöperinteeseen.

Syvä kunnioitus luontoa kohtaan ohjaa Jouni S. Laitia, ja hän korostaa kunnioittavansa rinnakkaiselon merkitystä ympäristön kanssa. Taiteellaan Laiti osallistuu yhteiskunnalliseen keskusteluun korostaen luonnon ja teollisuuden välistä kitkaa.

Jouni S. Laitin taideteoksiin liittyvät tekstit on merkitty ohjevihkossa sinisellä pohjalla olevalla sulkapuukolla .

Mihkku Laiti

Yungmiqu eli Mihkku Laiti (s. 2002) on Utsjoelta kotoisin oleva saamelainen rap-artisti. Hän yhdistelee musiikissaan pohjoisen rap-musiikin soundeja sekä elementtejä elektronisesta musiikista.

Uransa aikana Mihkku Laiti on tehnyt musiikkia yhdessä tunnettujen saamelaisartistien, kuten Ailu Vallen, Amocin ja Niillas Holmbergin kanssa. Laiti on myös esiintynyt hänestä kertovassa dokumenttielokuvassa *Revontulten räppäri* (2023).

Yungmiquun musiikissa yhdistyvät henkilökohtaiset ja yhteiskunnalliset teemat, kuten pohjoisen ja etelän suhde, saamelaisidentiteetti, saamen kieli sekä nuoren artistin kasvu. Mihkku Laiti nostaa esiin vähemmistökulttuurissa elämisen kysymyksiä ja tuo esiin ylpeyden juurista.

Mihkku Laitin musiikkikappaleeseen liittyvät tekstit on merkitty ohjevihkossa oranssilla pohjalla olevalla levysoittimella .

Materiaalinäytteet

Minitaidekaapin ovessa on poikki- ja pitkittäisleikkauksia poronsarvista sekä poikkileikkaus koivusta. Taiteilija on hyödyn-
tänyt poronsarvea ja koivun pahkoja minitaidekaapin teoksissa.

Pahkat ovat puunrunkoon syntyneitä epämuodostumia, jotka
voivat muodostaa kiinnostavia ja kauniita kuvioita. Ethän koske
materiaalinäytteisiin.

Tietoa sarvista

Suomen luonnossa elää useita hirvieläimiä: hirviä, poroja, kauriita
ja peuroja. Niille tunnusomaisia ovat umpiluusarvet, jotka kasvavat
mahtailua varten. Useimmilla lajeilla sarvet kasvavat ainoastaan
uroksille. Sarvet ovat väliaikaiset, ne tippuvat kerran vuodessa.
Tilalle kasvaa entistä suuremmat sarvet.

Sarvet ovat yhtä yksilölliset kuin sormenjäljet, niistä voi nähdä
yksilön vahvuuden, kypsyyn ja terveyden. Jos löydät sarvet
luonnosta, saat lain mukaan ottaa ne mukaasi. Poronsarvet ovat
maailman nopeimmin kasvavaa luuainesta. Nuoren poron sarven
ydin on aluksi pehmeä, mutta ajan myötä verenkierto sarvessa
tyrehtyy ja sarven ydin kovettuu. Poronsarven eri osilla on saamen
kielissä omat nimityksensä.

Poronsarvipalapeli

Tehtävän voi tehdä pareittain tai pienryhmissä. Opettaja laittaa
poronsarven palat pöydälle, jonka ääressä pienryhmät käyvät
vuorollaan kokoamassa palasista yhden poronsarven. Tarvittaessa
löydät avuksi valokuvan kokonaisesta sarvesta. Ryhmä sekoittaa
palat ennen uuden ryhmän saapumista.

Kuksa

Kuksa, jossa on halkeama, kuvastaa taiteilijan mukaan epätäydellisyyttä ja keskeneräisyyttä. Viallista kuksaa ei pysty käyttämään alkuperäiseen tarkoitukseensa eli juoma-astiana. Silti se on kaunis ja arvokas esine. Myös me ihmiset olemme arvokkaita, vaikka joskus koemme olevamme viallisia tai epäonnistumme.

Kuksan valmistus

Katsokaa video, jossa käsityömestari Ilmari Laiti ohjaa oppilastaan Sami Laitia kuksan valmistamisessa. Pohtikaa yhdessä alla olevia kysymyksiä.

Millainen on saamelaisten suhtautuminen luontoon?

Mitä työvaiheita kuksan valmistamisessa on?

Miten kokemus toimii tärkeänä osana saamelaista käsityöperinnettä?

Video: Saamelaisalueen koulutuskeskus (2011):

Doložis duddjojuvvon <https://www.youtube.com/watch?v=NRjMX2HPHGY>

Kesto 18 min.

Jokaisenoikeudet

Luonnonmarjojen, sienien ja rauhoittamattomien kasvien kerääminen kuuluvat jokaisenoikeuksiin. Sammaleet, jäkälät sekä kuivuneet ja kaatuneet puut tulee kuitenkin jättää rauhaan.

Tutustukaa jokaisenoikeuksiin:

<https://www.luontoon.fi/fi/lajit/retkeily-ja-ulkoilu/jokaisenoikeudet>

Tehkää leikkimielinen testi jokaisenoikeuksista:

<https://smy.fi/quizzes/jokaisenoikeudet/>

Luontoretki

Tehkää luontoretki lähimaastoon. Tutkimusretkenne lopuksi jokainen valitsee luokkaan mukaan yhden luonnonmateriaalin, kuten kiven, kävyn tai katkenneen oksan. Tutkaillkaa aarteita luokassa ja muokatkaa niistä vaikkapa maalaamalla tai kangasta ja lankaa käyttäen mielikuvituksekkaita olentoja. Voitte keksiä olennoille nimet ja kirjoittaa niiden ominaisuuksista, ruokavaliosta ja asuinpaikasta. Mitä olio pelkää ja mitä rakastaa? Millainen on sen tavanomainen päivä?

Kosketeltava pahka

Tätä teosta tehdessään taiteilija ajatteli ihmisen tarvetta koskea ja tulla kosketetuksi. Miltä teos tuntuu? Miten sitä voisi koskettaa?

Minitaidekaapin nimi *Nana, litna muorra* on pohjoissaamea ja tarkoittaa vahvaa, lempeää puuta.

Silitä minua

Istukaa piiriin lattialle. Voit heijastaa sanat videotykillä ja lukea lorun muutaman kerran. Loruttelun aikana on lupa sulkea silmät ja silitellä omaa kämmenselkää. Opettaja ottaa kosketeltavan pahkan laatikon minitaidekaapista ja kierrättää sitä rauhassa oppilaiden siliteltävänä. Varoitan, ettei laatikko putoa otteesta. Pahkalaatikon voi asettaa myös pöydälle siliteltäväksi.

SILITÄ MINUA

Silitä minua hellästi, silitä minua lujaa

Silitä minua syksyllä, silitä kun lumi sulaa

Sulje silmät ja nuuskuta, kainosti poskelle paina

Olen vahva ja lempeä – nytten ja aina

(Eerika Arposalo, 2026)

Risku – rintakoru

Naisen saamenpukuun liittyvän riskun eli rintakorun laukkasissa esiintyy ČSV-kirjainyhdistelmä. ČSV on saamelaisen identiteetin vahvistamista tukeva lausuma: Čájet Sámi Vuoiŋŋa – Näytä saamelainen voimasi.

Vetolaatikon taustan kuvassa koru on taiteilija Kirsi Máret Palton käytössä. Risku on tehty puusta ja poronsarvesta. Laukkaset ovat riskun osia, litteitä lehdyköitä, jotka on perinteisesti tehty hopeasta.

Saamelaiset olivat vaarassa kadottaa oman kielensä ja kulttuurinsa, kun saamelaislapset joutuivat käymään suomenkielistä koulua usein kaukana kotoa. Valtioiden Saamenmaalla harjoittama vihreä kolonialismi, kuten kaivostoiminta, on haavoittanut pohjoista luontoa ja saamelaisten perinteisiä elinkeinoja.

Saamelaiset alkoivat 1960-luvulla vaatia valtioilta oikeuksiaan maihin ja vesiin sekä kieleen ja kulttuuriin. Saamen kielestä tuli nuorta sukupolvea voimauttava tekijä. ČSV oli saamelaisnuorten sisäinen tunnussana, samanmielisten tunnusmerkki. Se kuvasi saamelaisten hiljaista vastarintaa. Tunnusta käytetään edelleen.

Mielenosoituskyllit

Kopioi seuraavan aukeaman kuva jokaiselle oppilaalle. Kuvassa on kehä jokaiselle pohdittavalle asialle. Aloittakaa keskiympyrästä ja edetkää kohti ulompia kehiä.

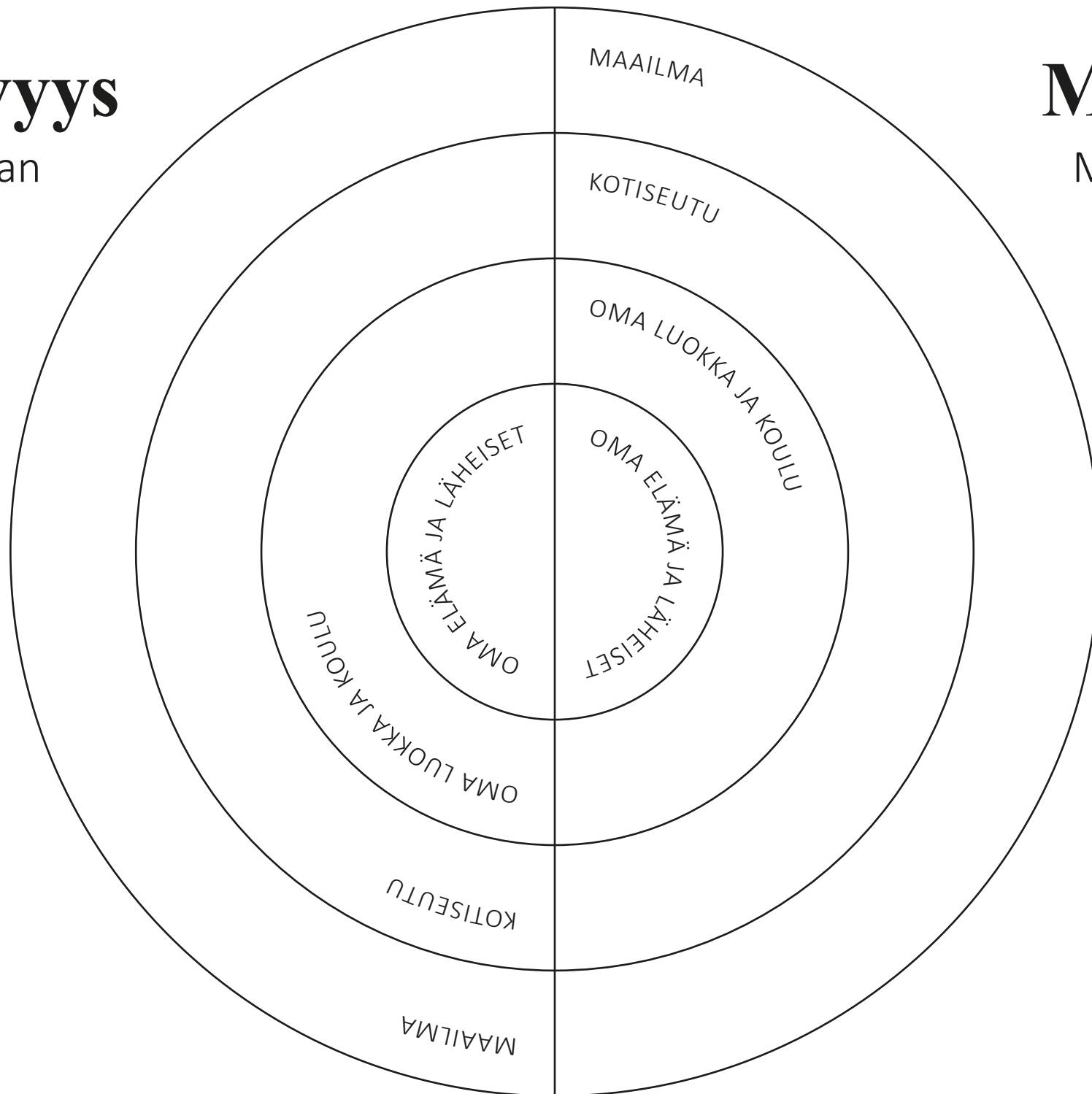
Ohjeista oppilaita pohtimaan jokapäiväistä arkea. Mitä he tahtovat säilyttää ja mitä muuttaa? Mitä muutettavaa ja säilytettävää on koulussanne, asuinseudullanne tai maailmassa?

Valitse monisteesta yksi kohta. Muotoile toiveesi muutamaan sanaan. Millainen iskulause se voisi olla ja millainen symbolinen kuva siihen voisi sopia? Luonnostele kuva ja iskulause paperille. Leikkaa pahvista kämmenenkokoinen mielenosoituskyllti ja toteuta sanomasi siihen käyttäen väripapereita, vahaliituja, teippiä ja tusseja. Kiinnitä lopuksi kyltin taakse teipillä hammastikku, josta kylttiä voi kantaa.

Voitte muotoilla muovailuvahasta tai savesta myös kyltinkantajat. Kantaja voi olla ihminen, eläin tai muu hahmo. Voitte asettaa joukkion luokan ikkunalaudalle tai vaikka ruokasaliin kyltteineen.

Pysyvyys

Mitä haluan
säilyttää?

Muutos

Mitä haluan
muuttaa?

Sulkapuukko

Sulkapuukko on pehmeä, herkkä ja lempeä esine. Oikeastihan puukko, jonka terä on metallinen ja terävä, on hyödyllinen käyttöesine – se saattaa kuitenkin viiltää sormiin haavoja ja olla myös vaarallinen ase.

Sulkapuukon tarina

Tutkikaa alimmassa laatikossa olevaa sulkapuukkoa yhdessä. Mitä ajatuksia teille tulee sulan ja puukon yhdistämisestä? Mitä sulkapuukolla voisi tehdä?

Taiteilija on kertonut, että sulka on vanhasta sulkakokoelmasta. Kirjoita kuvitteellinen sulan tarina. Mistä se on tullut? Miten se on päätynyt osaksi taiteilijan sulkapuukkoa?

Metamorfoosi eli muodonmuutos

Katsokaa, miten taiteilija on tehnyt teoksen, jossa yhdistyvät sulka ja puukko. Pohtikaa erilaisia hassuja yhdistelmiä, jotka eivät lainkaan sovi yhteen.

Jokainen valitsee kaksi toisistaan poikkeavaa esinettä tai aihetta, joista voi tehdä kiinnostavan yhdistelmän piirtämällä. Teoksen voi toteuttaa myös kolmen kuvan sarjana, jossa ensimmäinen esine vähitellen muuttuu toiseksi. Keskeimmäiseen kuvaan tulee esineiden yhteensulautumisen vaihe.

Minitaidekaapin musiikki

Yungmiqu Vuorddán

Vuorddán (suom. Odotan) kertoo ikävöinnistä, sen eri muodoista ja tavoista tuoda sitä ilmi. Kappaleessa käydään läpi omien tunteiden käsittelyä, kodin merkitystä sekä sitä, kuinka jotkut päivät voivat tuntua vaikeilta. Silti nekin päivät menevät loppujen lopuksi ohi.

Yungmiqu on tehnyt pohjoissaamenkielisen kappaleen minitaidekaapin taideteosten pohjalta. Löydätkö kappaleen sanoista viittauksia taideteoksiin? Minkä eläimen laulua kuulet kappaleessa?

Voit heijastaa sanat videotykillä.

Sydämen paikka

Kuunnelkaa QR-koodin kautta löytyvä Yungmiquun kappale. Voit halutessasi tulostaa tai heijastaa videotykillä sanat. Pohtikaa ensin pareittain ja sitten ryhmänä seuraavia kysymyksiä.

Mikä paikka on sinulle niin tärkeä, että sitä voisi kutsua sydämen paikaksi? Mitkä asiat tekevät mielestäsi kodin?

Revontulten räppäri

Katsokaa *Revontulten räppäri*-elokuvan traileri ja pohtikaa sen perusteella seuraavia kysymyksiä.

<https://www.youtube.com/watch?v=fYyCQhtbRyU>

Kesto 1 min 45 s

Mitä sinusta tulee isona? Mitä perusteluja sinulla on unelmillesi? Millä tavoin vanhempasi tai tuttavasi ovat vaikuttaneet tai pyrkivät vaikuttamaan valintoihisi?

Kirjoita kirje 10 vuoden päähän itsellesi. Mitä haluaisit muistaa tästä iästä ja mitä toivoisit 10 vuoden päähän?

Revontulten räppäri-elokuva löytyy kokonaisuudessaan Yle Areenasta.

Kesto 1 h 12 min. Poistuu 1.4.2028.

<https://areena.yle.fi/1-50889482>

Odotan

Näen tähtisilmäsi joessa
Vaikkei kukaan muu niitä huomaisi
Kuulen lintujen visertävän puissa
Tiedän junalla kulkevan rakkaani

Pois käsistäin, tyhjyydestä täytyn
Mutta siitä huolimatta kuitenkin sen tiedän
Viikon parin päästä takaisin luoksesi pääsen
Mutta tulethan takaisin luokseni kysyn

Sillä aikaa työstän sulle kuksaa
Tussilla kalenteriin päiviä punaan
Kuin lapsonen joulua sua ootan
Kuka kuusen alta löytää hienon uuden Stigan

Teen sulle uutta vyötä
Samalla jää halkeaa
Samalla jää halkeaa
On kevät

Tapasin sut kun olin epävarma, taas
Sängystä vaikea aamulla nousta, taas
Mieli ei edes pysy aina mukana
Niin käy, kun on tarpeeksi liikkumatta, taas

Ei oo ollu niin enää pitkään aikaan
Spraymaalaan sydämen poroaitaan
Mielessä ČSV mihin vaan matkaankaan
Mihin vaan matkaankaan

Opettele tuntemaan se mitä tunnet sä
Älä huoli voidaan tehdä se myös yhdessä
Se mitä ite opin siellä meidän vintillä
Se minkä taakse jätät löydät viel sun eestä

Näytä sun ajatukset, kelle ne voit luottaa
Vaikka tuntuu vaikealta niin usko se on totta
Kirjoitan nää sanat ylös, sulle kaiken kerron
Löydät nää sanat joesta sisältä pullon

Kai palaat vielä luokseni
Kai palaat vielä luokseni

Näen tähtisilmäsi joessa
Kuulen lintujen visertävän puissa
Spraymaalaan sydämen poroaitaan

Koti voi olla myös siellä, missä et edes itse asu
Jonkun toisen luona, niin kuin silloin, jos joku
ihminen vetää sua puoleensa niin paljon, että
tuntuu, että et edes halua olla missään muualla
Sellaiseksi minä ainakin kutsuisin kotia
Se paikka, missä minä tunnen rauhaa ja rakkautta
Paikka, missä minä tunnen, että pääsen olemaan
juuri se, kuka minä olen
Eikä minun tarvitse esittää, että olen joku, kuka
minä en ole
Joo, sellaiseksi minä kutsuisin kotia

Vuorddán

Oainnán du nástečalmmiid jogas
Vaikko daid ii giige eará fuomáš
Gulan lottiid vižardeamen muorain
Dieđán mu ráhkis johtá togain

Eret mu giedain, guorosvuodas dievan
Muhto goittot das fuolatkeahtá mun dan dieđán
Vahku guovtti geahčen du lusa ruovttoluotta beasan
Muhto amma boadát ruovttoluotta jearan

Dan botta duddjon dutnje guvssa
Beivviid kaleandarii ruksen tuššain
Vuorddán du dego juovllaid unna mánná
Gii muora vuolde ođđa fiinna Stiga gávdná

Duddjon dutnje ođđa boahkána
Seammás go jiekŋa luoddana
Seammás go jiekŋa luoddana
Lea gidđa

Deiven du go ledjen eahpesihkkar, fas
Váttis idđes seanggas lihkkat, fas
Miella ii oba biso álo fárus
Nie geavvá go ii doarvái lihka, fas

Ii leat leamaš nie šat guhkes áigái
Spraymálen váimmu fielloáidái
Mielas ČSV gosa beare manange
Gosa beare manange

Oahpahala dovdat maid don dovddat
Ále fuolat sáhtte bargat dan maid ovttas
Dan maid mun ieš ohppen doppe min lovttas
Dan maid guođát maŋos gávnnat vel du ovddas

Čájet du jurdagiid, dasa geasa luohát
Vaikko orru váttis, nu jáhke dat lea duohta
Čálán daid sániid bajás, dutnje buot dajan
Gávnnat daid sániid jogas siste boahtala

Amma boadát vel ruovttoluotta
Amma boadát vel ruovttoluotta

Oainnán du nástečalmmiid jogas
Gulan lottiid vižardeamen muorain
Spraymálen váimmu fielloáidái

Ruoktu sáhtá leat maid doppe, gos don it ieš oba ása
Gean nu eará luhtte, dego dalle, juos gii nu olmmoš
geasuha du nu olu, ahte orru, ahte don it oba háliit
leat oba gosge eará sajis
Nu mun goit gohčodivččen ruovttu
Dat báiki, gos mun dovddan ráfi ja ráhkisvuoda
Báiki, gos mun dovddan mun beasan leat justa dat gii
mun lean
lige mu dárbbas neaktit, ahte mun lean gii nu eará,
gii mun lean
Joo, nie mun gohčodivččen ruovttu

Entiset elävät meissä

Saamelaiset – vähemmistö ja alkuperäiskansa muuttuvassa ympäristössä

Saamelaiset ovat yhtenäistä alkuperää oleva kansa, jolla on oma kieli ja kulttuuri. Väestö asuu laajalla, tuhansien kilometrien levyisellä vyöhykkeellä, jota nimitetään Saamenmaaksi (pohjoissaameksi Sápmi). Saamelaiset ovat vähemmistönä neljän valtion alueella: Suomessa, Norjassa, Ruotsissa ja Venäjällä. Saamelaiset ovat ainoa Euroopan Unionin alueen alkuperäiskansaksi tunnustettu väestö.

Suomen saamelaisalue kattaa Enontekiön, Inarin ja Utsjoen kunnat sekä Lapin paliskunnan alueen Vuotson seudulla Sodankylän kunnassa. Suomen 10 000 saamelaisesta yli puolet asuu saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolella. Saamelaisten korkein poliittinen elin on Sámediggi eli saamelaiskäräjät, joka huolehtii saamelaisten kulttuuri-itsehallinnosta. Pohjoismainen saamelaisyhteisö perustuu ajatukseen yhdestä saamenkansasta monen valtion alueella. Saamelaiset ovat aktiivisia alkuperäiskansojen yhteisössä, joka on kehittynyt maailmanlaajuisesti verkostoksi 1970-luvulta lähtien.

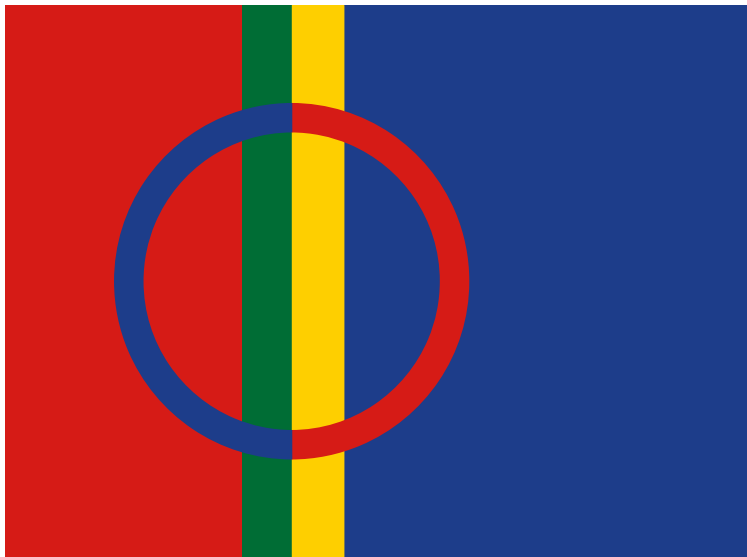
Saamelaisessa kulttuurissa eletään vahvassa yhteydessä luontoon ja yhteisöön. Ihmisen jäljet näkyvät maisemassa esivanhempien antamina niminä ja tarinoina, eivät niinkään kiinteinä jäännöksinä. Kieli, ihminen ja elinkeino kuuluvat yhteen: elinkeino säilyttää kulttuuria, mutta ne ovat molemmat riippuvaisia maasta ja sen hyvinvoinnista. Tämä tarkoittaa tasa-arvoisuutta luonnon kanssa, josta otetaan vain se, mikä on tarpeen. Saamelaisten vuosisataista elämänmuotoa uhkaavat kilpailevat maankäytön tavat turismista kaivostoimintaan. Suomessa saamelaiskäräjillä ei ole oikeutta päättää saamelaisten perinteisten alueiden maankäytöstä. Saamelaisille maankäytön hallinnassa on kuitenkin kysymys koko kulttuuriympäristön perustasta, joka on yhtä tärkeä kuin saamen kielet ja muu kulttuuriperintö.

Kieli ja kulttuuri

Suomessa on kolme elävää saamen kieltä, joista pohjoissaame luetaan uhanalaiseksi ja inarin- ja koltansaame erittäin uhanalaisiksi. Kun lapset sotien jälkeen siirtyivät kiertokoulusta suomenkielisen koululaitoksen opetuksen piiriin, saamen kielten käyttö hiipui voimakkaasti ja osin jopa katkesi. Saamenkielinen opetus peruskouluissa lähti liikkeelle Utsjoelta ja Inarista 1970-luvun puolivälissä, ja nykyisin saamelaisten kotiseutualueen peruskouluissa ja lukioissa saa saamen kielen opetusta. Kotiseutualueen ulkopuolella saamen kieltä opetetaan toistaiseksi vähän, mutta oppilasmäärä on virtuaaliopetuksen myötä kasvussa. Saamen kieliä elvytetään kielipesätoiminnan avulla, jossa pienille lapsille opetetaan kielikylvyn tavoin uhanalaista kieltä ja kulttuuria.

Saamelainen kulttuuri siirtyy sukupolvelta toiselle perheen ja yhteisön sisällä suullisena perimänä. Kielen, perinteiden, tarinoiden, uskomusten, arvojen ja taitojen siirtäminen alkaa yleensä jo varhaislapsuudessa. Saamelainen käsityöperinne, duodji, siirtää hiljaista tietoa kulttuurista ja historiasta sukupolvelta toiselle ja tekijältä tekijälle. Duodji sisältää tietoa luonnosta ja luonnon kierrosta, perinteisistä elinkeinoista, tiedosta ja tapakulttuurista varsinaisten käsitöiden tekotaidon lisäksi. Unohduksissa tai kadoksissa olleita käsitöitä ja niihin liittyvää tietotaitoa halutaan palauttaa takaisin käyttöön.

Saamelaisen kuvamaailman perinteet ulottuvat tuhansien vuosien taakse kalliopiirrostaiteeseen. Toisaalta saamelaisen nykyaikaisen taiteen keskeinen vaikuttaja on duodji sekä myös länsimainen taidekäsitys. Kuten muillakin taiteen aloilla, saamelaisessa kuvataiteessa monet mielenkiintoisimmat teokset ovat syntyneet tämän ristiriidan tulkinnoista. Saamelaismusiikki on tänä päivänä sekoitus uutta ja vanhaa. Sen juuret ovat syvällä perinteisessä Suomen alueen saamelaismusiikissa joiussa, leu'ddissa ja livdessä. Vokaalimusiikkilajien lisäksi saamelaista musiikkia löytyy myös kaikista muista musiikkigenreistä.

Saamen lippu

Saamenmaa kartalla

Palautteenne minitaidekaapista ja ohjevihkosta ovat tärkeitä. Niiden avulla perustelemme minitaidekaappien jatkuvuuden myös tulevaisuudessa. Raportoimme teoksen käyttäjäluvut Museovirastolle. Priorisoimme palautetta antaneet yksiköt seuraavalla minitaidekaappikierroksella. Kiitos ajastanne!

Tekijät *Nana, litna muorra* – *Vahva, lempeä puu*

Tilausteokset

Jouni S. Laiti
Mihkku Laiti (Yungmiqu)

Vuorddán-kappaleen miksaus ja masterointi Jiiaa

Työryhmä Oulun museo- ja tiedekeskuksessa

Koordinointi: Tuija Visuri, Hanna-Leena Ruottinen
Puutyöt ja huolto: Mika Siekinen
Materiaalikonsultointi: Minna Timlin
Laserkaiverrus: Paavo Hiltunen
Tekstit: Tuija Visuri, Jouni S. Laiti, Mihkku Laiti
Pedagoginen suunnittelu: Eerika Arposalo,
Laura Lampinen
Ohjevihkon ulkoasu: Samuli Viitasaari
Teoskuvat: Mika Friman
Viestintä: Sallamaari Stenberg

Konsultointi & Entiset elävät meissä -teksti (suomi, pohjoissaame) Saamelaismuseum Siida

Valokuvat

Jouni S. Laiti: Kevin Francett
Yungmiqu: Vilda Simon
Kirsi Máret Palto: Arto Liiti / Rovaniemen taidemuseo
Kuvia on rajattu taittoa varten.

Käännökset

Inarinsaame: Neeta Jääskö
Koltansaame: Tiina Sanila
Pohjoissaame: Juuso Valle
Vuorddán-kappaleen alkuperäissanojen
puhtaaksikirjoitus ja suomennos: Juuso Valle

Oulun taidemuseon tilaustyö 2026
Minitaidekaappi on saanut Museoviraston avustuksen

